Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

44. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu

40. ARAŞTIRMA SONUÇLARI TOPLANTISI

CİLT 3

27-31 MAYIS 2024
NEVŞEHİR

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3790/3
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 203/3

Editör
Gökhan BOZKURTLAR

27-31 Mayıs 2024 tarihlerinde Nevşehir'de düzenlenen 44. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

TK: 978-975-17-6109-5
ISBN: 978-975-17-6112-5

Grafik Tasarım
Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafı
Kelainai / Apameia Antik Kenti'nin kuzeydoğusunda bulunan Haydarlı köyü Gökçeli Mevkii'ndeki araştırmalar. Kelainai / Apameia Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırması Projesi 2023 Yılı Çalışmaları.

Not: Araştırma raporları, dil ve yazım açısından Gökhan BOZKURTLAR tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Ankara 2025

İÇİNDEKİLER

Gizem KARTAL, Metin KARTAL
ESKİŞEHİR İLİ TARİH ÖNCESİ ARKEOLOJİSİ YÜZEY ARAŞTIRMASI (VI), 2023 13

Mehmet ÖNAL, Süheyla İrem MUTLU, Semih MUTLU
HARRAN OVASI 2023 YILI ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI 29

Mehmet ÖZHANLI, Ersin ÖZEN, Ali GÜNDOĞAN, Veysel ERDOĞAN, Kübra KARATAŞ
ISPARTA İLİ YALVAÇ, GELENDOST VE ŞARKİKARAAĞAÇ İLÇELERİ ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI 2023 47

Meral BAŞARAN, Haldun Arda BÜLBÜL, İpek ÖZDEN
ÇANAKKALE BOĞAZI TUNÇ ÇAĞI LİMANLARI ARAŞTIRMA PROJESİ, 2023 YILI ÇALIŞMALARI 65

Mehmet TEKOCAK
2023 YILI ANEMURİUM HİNTERLANDI ANAMUR-BOZYAZI YÜZEY ARAŞTIRMASI 81

Mesut DÜNDAR, Yusuf ACIOĞLU, Oğuz KOÇYİĞİT
ORTA ÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE BALIKESİR İLİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 2023 YILI ÇALIŞMALARI 99

Michael D. YILMAZ
AKALAN KALESİ VE ÇEVRESİ (SAMSUN) ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI: 2023 SEZONU 121

Muhammet GÖRÜR, Oktay GÜNDOĞDU, Sakine AYTAÇ TOPUZ, Abdül Halim VAROL,
Halise Betül KIRMIZI, Esra GÜNDOĞDU, Şafak BALCI, Bülent İŞLER,
Ö. Hakan ÇETİN, Murat ÇERKEZ
ELMADAĞ VE HAYMANA 2023 YILI YÜZEY ARAŞTIRMASI 137

Mustafa BEYAZIT, Meryem CANSEVEN
DENİZLİ İLİ VE İLÇELERİNDEKİ OSMANLI MEZAR TAŞLARI YÜZEY ARAŞTIRMASI 2023 (ÇAMELİ-ÇAL İLÇELERİ) 159

Mustafa BİLGİN, Esen KAYA, İnan KOPÇUK, Pınar KIZILTEPE BİLGİN,
Ertan ŞEHİT, Sevingül BİLGİN KOPÇUK, Mürşide ÜLKER KÜÇÜK
ASPENDOS YÜZEY ARAŞTIRMASI 2023 175

ORTA ÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE BALIKESİR İLİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 2023 YILI ÇALIŞMALARI

Mesut DÜNDAR*

Yusuf ACIOĞLU

Oğuz KOÇYİĞİT

Kültür ve Turizm Bakanlığının 28.04.2017 tarih ve 161.01-E.86103 sayılı kararı ile 2017 yılında başlanan "Orta Çağ'dan Günümüze Balıkesir İli Yüzey Araştırması", Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 31.07.2023 tarih ve 161.01-4038052 sayılı izni [Proje Numarası-YA011003(2023)] ile 2023 yılında son sezon olarak gerçekleştirilmiştir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (Proje No: SBA-2023-4424) tarafından da desteklenen bu yılki yüzey araştırması, 02.09.2023-15.09.2023 tarihleri arasında, Bakanlık yetkilisi olarak Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanı Ayşenur Sürgen ve başkanlığım altında Doç. Dr. Yusuf Acıoğlu ve Doç. Dr. Oğuz Koçyiğit'in katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu yılki yüzey araştırması, çalışma programında belirtildiği gibi, Balıkesir'in Susurluk ilçesinde gerçekleştirilmiş ve ilçe merkezi ile ona bağlı 46 köyün tamamı araştırılmıştır (Harita: 1). Bunlardan Buzağılık, Karaköy, Kocapınar, Ekinlik, Sülecik, Ümiteli, İclaliye, Danaveli, Gökçeağaç, Bozen, Duman, Kurucaoluk, Kiraz, Gürece, Eminpınarı, Reşadiye, Kulat, Odalıdam, Asmalıdere, Kayalıdere köylerinde Orta Çağ ve sonrasına ait herhangi bir kültür varlığına rastlanılmamıştır. Orta Çağ ve sonrasına ait bazı kültür varlıklarına rastlanan yerler, ilçe merkezi ile Ömerköy, Kayıkçı, Kalfaköy, Yaylaçayırı, Sultançayırı, Aziziye, Dereköy, Yahyaköy, Karapürçek, Beyköy, Okçugöl, Ilıcaboğazı, Kepekler, Göbel, Muradiye, Yağcıköy, Söğütçayırı, Söve, Babaköy, Günaydın, Balıklıdere, Demirkapı, Yıldız, Paşaköy, Alibey, Gökçedere köyleri olmuştur.

SUSURLUK

Tarihi hakkında pek fazla bir bilgi bulunmayan Susurluk bölgesinin antik Mysia'nın sınırlarında yer aldığı (Strabon, 2015:58-59; Uzunçarşılı, 1925:3; Öden, 1999:14) ve uzun süre Roma ve Bizans hakimiyetinde kaldığı bilinmektedir (İlgürel, 1992;13). Eski adı "Fırt"

* Doç. Dr. Mesut DÜNDAR; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, 17100 Barbaros-Çanakkale/TÜRKİYE; E-Posta: mstdundar@comu.edu.tr; ORCID: 0000-0001-9934-5372.

Doç. Dr. Yusuf ACIOĞLU; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, 17100 Barbaros-Çanakkale/TÜRKİYE; E-Posta: yacioglu@comu.edu.tr; ORCID: 0000-0003-4142-9797.

Doç. Dr. Oğuz KOÇYİĞİT; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, 17100 Barbaros-Çanakkale/TÜRKİYE; E-Posta: ogzkcygt@comu.edu.tr; ORCID: 0000-0001-9234-6911

olan Susurluk'un 1300 yılı başlarında Karesi Beyliği toprakları arasında yer aldığı (Uzunçarşılı, 1988:97; İlgürel, 1992:13; Öden, 1999:18) ve Orhan Gazi'nin Karesi'yi ilhakından sonra Osmanlı yönetimine geçtiği görülür (Uzunçarşılı, 1988:101; İlgürel, 1992:13; Öden, 1999:62). Osmanlı Dönemi'nde, "Fırt" ve "Susığırlığı" adlarıyla 1864 yılına kadar Karesi sancağının bir kazası olan Susurluk, bu tarihten sonra nahiye yapılarak Karesi sancağının Bigadiç kazasına bağlanmıştır. Küçük bir nahiye olan Fırt'ın idari merkezi 1892'ye kadar Ömerköy iken bu tarihten sonra, günümüzdeki ilçe merkezi olan "Susığırlığı" kasabasına nakledilmiştir (İlgürel, 1992:13; Mutaf, 1997:112). Salnamelere göre bu dönede "Fırt" nahiyesine bağlı 28 köy ile 27 cami ve mescit, 5 han, 30 okul, 31 değirmen, 45 dükkân ve 3.428 hane bulunmaktadır (Mutaf, 1997:111-112; Atam, 2020:374). Sonrasında Susurluk adını alarak, 1923'te Karesi vilayetinin, 1926'da da Balıkesir adını alan aynı vilayetin bir ilçesi olmuştur (Uzunçarşılı, 1988:102; İlgürel, 1992:13). Bu dönemde ilçe merkezine, Göbel ve Ömerli bucakları ile 46 köy bağlı bulunmaktadır. Günümüzde de 8 mahalleli ilçe merkezi ile 46 köyden oluşmaktadır.

İlçe Merkezi

Karesi Beyleri'nden İne Bey'in torunları tarafından *"*Susığırlık*"* adında bir çiftlik olarak kurulduğu, daha sonrasında Karaman tarafından akıncıların yerleştirilmesiyle köye dönüştüğü ileri sürülür. Eski bir kervan yolu üzerinde yer alan çiftlik zamanla yolcuların konakladığı önemli bir durak yeri haline gelmiştir. 93 Harbi'nde Kafkas ve Bulgar göçmenleri, sonrasında da Türkmen aşiretlerinin gelmesiyle gelişip büyümüş ve Fırt nahiyesinin yeni merkezi olmuştur. Yol üzerinde önemli bir uğrak yeri haline gelen merkezde yolcuların konaklaması için beş han yaptırıldığı, iki de eski hanın bulunduğu belirtilir (Cuinet, 1894:267).

Yayınlarda bahsi geçen (Cuinet, 1904:267; Hasluck, 1910:136) ve birinin kitabesine de yer verilen (Uzunçarşılı, 1925:139) hanlar günümüzde mevcut değildir (Çal, 1990:359).

Mevcut yapılardan Orta Camii (Resim: 1.1), üzerindeki kitabeye göre ilk olarak Hicri 737 (M 1337) yılında Müteferrika Mustafa Çelebi tarafından yaptırılmış, daha sonra yıkılan cami halk tarafından Hicri 1330 (1912) da yeniden inşa edilmiştir (Sözlü, 2022:51-53). Kitabe, camiye sonradan eklenen betonarme ekin girişi üzerindedir. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı cami tuğla hatıllı kaba yonu taşla inşa edilmiştir. Sivri kemerli pencere açıklıkları bulunan duvarlar tuğla kirpi şakla sonlanır. *Harim*, *pasa*lı ahşap tavanlı olup ortasında bir göbeğe yer verilmiştir. Birçok kez elden geçirildiği anlaşılan cami halen ibadete açıktır.

Tamamen yenilen Çarşı Camii'nin şadırvanı Hicri 1324 (1907) tarihlidir. Ongen planlı mermer şadırvanın yüzleri çiçeksi bitkisel motifler ve ay-yıldızla süslüdür. Ortasında barok tarzı iki kademeli bir fıskiye bulunur (Resim: 1.2).

Yenilenen Burhaniye Camii karşısında da kitabeli bir çeşme yer almaktadır (Resim: 1.3). Kitabeye göre çeşme Han Mahallesi muhacirlerinden Hacı Hasanoğlu Babuccu Hacı Hüseyin tarafından Hicri 1329 (1911) tarihinde yaptırılmıştır. Moloz taş ve tuğla ile inşa edildiği

anlaşılan çeşme sıvalıdır. Üç yüzlü kemer nişli çeşmede, sivri kemerler mermer başlıklı ve kaideli ayaklara biner.

Yenimahalle'deki İnebey İlkokulunun 20. yüzyıl başlarına ait olduğu anlaşılmaktadır. Kırma çatılı geniş saçaklı kagir yapının kapı ve pencere kenarları ile köşe plasterlerinde hafif taşırılan kesme taşlara yer verilerek belirtilmiş.

Han Mahallesi Nuribey Caddesi üzerinde yer alan iki katlı kagir bir ev, mimari özellikleri bakımından 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarını yansıtmaktadır. Günümüzde kullanılmayan ev metruk durumdadır.

Şehrin içinden geçen Hatap Deresi üzerinde eski bir köprünün kalıntıları mevcuttur (Resim: 1.4). Derenin iki yakasındaki ayaklara ait kalıntıların düzgün kesme taşla inşa edildiği görülür. Eski Bandırma-Balıkesir Yolu'nun bir uzantısı olan köprünün Geç Osmanlı Dönemi'ne ait olduğu sanılmaktadır.

Şehrin kuzey ucunda, tarihi tren istasyonu binaları yer alır (Resim: 2.1). Üzerine hem eski hem de yeni Türkçe ile "Sou-Sıghırlık" yazan binanın basık kemerli kapı ve pencereler taş söveli olup bunlar dışa taşırılarak belirtilmiştir. 1912 yılında hizmete açılan Bandırma-Balıkesir Yolu'nun (Köç, 2018:378) bir durağını teşkil eden istasyon binaları da bu tarihlerde yapılmış olmalıdır.

Şehrin güney kısmındaki Sultaniye Mahallesi'nde tarihi kışla binası ile müştemilatları bulunmaktadır. Dikdörtgen prizmal bir kütle teşkil eden büyük kışla binası (Resim: 2.2), hafif dışa taşkın basık kemerli kapı pencereleri ile dikkati çeker. Bunun biraz kuzeyinde, moloz taşla inşa edilen dört adet hangar binası yer alır. 20. yüzyılın başlarına ait olduğu sanılan binalar çeşit müdahalelerle birlikte yakın zamana kadar kullanılmıştır.

Halen kullanılan şehir mezarlığında tarihleri Hicri 1323 (1906) ile Hicri 1333 (1915) arasında değişen 6 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır. Üzerlerindeki ifadelerden bazılarının muhacir oldukları anlaşılmaktadır.

Ömerköy

İlçe merkezinin 12,2 km kadar güneybatısındadır. Eski nahiye merkezi olan köy, Kiepert'in haritalarında da *"*Omerkiöi*"* olarak gösterilmiştir. Köy merkezindeki Çarşı Camii (Resim: 2.3), beratına göre köy halkı tarafından 1907 yılında Alaoan Usta'ya yaptırılmıştır. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin mimari özellikleri de belirtilen dönemi yansıtmaktadır. Yığma taşla inşa edilen camide köşe taşları, kapı ve pencereler ile kat silmesi düzgün kesme taşla teşkil olunarak dışa doğru taşırılmıştır. Kapı ve pencereler basık kemerli olup kilit taşları belirtilmiştir. *Harim*in ahşap tavanında güneş kursu şeklinde boyalı bir göbeğe yer verilmiştir.

Köyün mezarlığında, tarihleri Hicri 1188 (1775) ile Hicri 1326 (1909) arasında değişen 10 adet kitabeli mezar taşı yer almaktadır.

Rumlardan kaldığı söylenen kilisenin kaba yonu ve moloz taşla inşa edilen *apsis* duvarı ile diğer duvarlarının bir kısmı ayaktadır (Resim: 2.4). *Bazilikal* planlı olduğu anlaşılan kilise sonradan mezarlık olarak kullanılmış olup, içerisinde tarihleri Hicri 1312 (1895) ile Hicri 1318 (1901) arasında değişen üç adet kitabeli taş bulunmaktadır.

Köyde geleneksel nitelikte bazı taş evlere rastlanılmaktadır (Resim: 3.1). Ahşap hatıllı yığma moloz taş şeklinde inşa edilen evlerin bazılarının pencereleri üzerinde kiremitle teşkil olunan dekoratif uygulamalara yer verilmiştir. Bazılarında da saçak altında, sıva üzerine yapılan basit süslemeler görülür.

Köy içinden geçen dere üzerinde, kaba yonu ve moloz taşla inşa edilen tek kemer gözlü bir köprü yer almaktadır (Resim: 3.2). Sonradan betonarme ekle genişletilen köprü Geç Osmanlı Dönemi'ne ait olmalıdır.

Köyün yaklaşık 900 m kuzeydoğusundaki bir ılıca kaynağı yanında yer aldığı belirtilen ve Bizans devşirmelerin kullanıldığı ifade edilen Osmanlı hamamından (Belke, 2020:640) bir şey kalmamıştır. Hamamın yerinde betonarme bir yapı yer almaktadır.

Köy sınırları içinden geçen Bandırma-Balıkesir Demir Yolu üzerinde istasyon binaları yer alır (Resim: 3.3). İki katlı ana bina ile tek katlı müştemilatlardan oluşan yapılar, Susurluk ilçe merkezindekilerle aynı niteliktedir. Bunlarda demir yolu ile birlikte 20. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olmalıdırlar. Günümüzde kullanılmayan binalar metruk haldedirler.

Köyün yaklaşık 2,5 km kuzeybatısındaki Kaletepe denilen yerde "Kapaklıkale" olarak bilinen yapının (Belke, 2020:640) kalıntıları mevcuttur. Tepeyi çevrelediği anlaşılan duvarlar tamamen yıkılmış olup ağaç ve çalılarla kaplıdır. Çevrede yoğun miktarda Bizans seramikleri ile tuğla ve kiremit kırıklarına rastlanılmaktadır (Resim: 3.4).

Kayıkçı

İlçe merkezinin 1,5 km kadar doğusundadır. Salnamelerde ismi geçmeyen köy (Mutaf, 1995:113) Kiepert'in 1890-92 tarihli haritasında da aynı isimle gösterilmiştir. Köyün mezarlığında, Süleymanağa kızı Hatice Hatun'a ait olduğu anlaşılan Hicri 1247 (1832) tarihli bir mezar taşı bulunmaktadır.

Kalfaköy

İlçe merkezinin 6,8 km kadar güneydoğusundadır. 93 Harbi sonrası Bulgaristan'dan gelen muhacirler tarafından kurulduğu ifade edilmektedir. Köy merkezindeki kitabesi bulunmayan caminin beratında inşa tarihi olarak 1890 yılı verilmektedir. Büyük oranda yenilendiği anlaşılan dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin yığma kalın taş duvarları ile içten kemerli ve şevli pencereleri özgün olmalıdır. Amorf kara taş şeklindeki eski mezarların görüldüğü köy mezarlığında kitabeli taşa rastlanılmaz.

Yaylaçayırı

İlçe merkezinin 10 km kadar güneydoğusundadır. 19. yüzyıl sonlarındaki salnamelerde adı geçen köy (Mutaf, 1997:113), 93 Harbi'nde Bulgaristan'dan gelen muhacirler tarafından kurulmuştur. Beratında inşası için 1918 tarihi verilen ve tescil kaydı bulunan köy camisi (bkz., Sözlü, 2022:397-399) yakın zamanda yıkılarak yenilenmiştir. Caminin avlusunda, Yaylaçayırı kariyesinden Aliosmanoğlu Hatip Muhammed Efendi'ye ait olduğu anlaşılan Hicri 1345 (1927) tarihli bir mezar bulunmaktadır.

Sultançayırı

İlçe merkezinin 5,4 km kadar güneyinde, Susurluk Çayı kenarında yer alır. 19. yüzyıl salnamelerinde adı geçen köy (Mutaf, 1997:113), Kiepert'in haritasında *"*Sultânie*"* şeklinde gösterilmiştir.

Köy sınırları içinden geçen Susurluk Çayı (Makestos) üzerinde tarihi bir köprü kalıntısı bulunmaktadır (Resim: 4.1). 1900'lü yıllarda sağlam olduğu anlaşılan köprünün yaklaşık 300 m uzunluğunda, 6,35 m genişliğinde ve 15 kemerli olduğu bilinmektedir (bkz., Wiegand, 1904:300-301; Hasluck, 1910:131-132; Belke, 2020:1018). Granit bloklarla kaplı moloz taş ve tuğla ile inşa edildiği anlaşılan köprü günümüzde tamamen çökmüş vaziyettedir. Geç Roma Dönemi'ne tarihlenen köprünün yenilemelerle birlikte Bizans Dönemi'nde de kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Köprünün yaklaşık 300 m batısında, köprü ve yola hâkim tepede üzerinde de bir kalenin kalıntıları mevcuttur (Resim: 4.2). Bir dönem taş ocağı olarak kullanılan yerdeki kaleden günümüze sadece bir kulesinin parçası kalmıştır. Kalan izlerden yapının tuğla ve taş kaplamalı moloz taş şeklinde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Cephelerdeki blok kaplama taşlarını ayıran tuğlalar genellikle düzensiz olup bazen taşları kutu şeklinde sardığı görülür. Geç Bizans Dönemi'ne tarihlenen kale (Wiegand, 1904:301; Belke, 2020:1018), köprünün de bu dönemlere kadar kullanıldığını göstermektedir.

Köyün camisi yeni olup eskisi hakkında bir bilgi yoktur. Caminin yanındaki mezarlıkta, ikisi okunabilen (Hicri 1317/M 1900 ve Hicri 1329/M 1911) 4 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır. Köyün 600 m kadar diğer mezarlıkta da Çerkez birine ait olduğu anlaşılan Hicri 1325 (1908) tarihli bir mezar taşı mevcuttur.

Köy hemen doğusundaki yamaçta, 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarına ait olduğu tahmin edilen kagir bir ev ile müştemilatı yer almaktadır. Yüksek bir bodrum üzerine tek katlı ve beşik çatılı olan ev kaba yonu taşla inşa edilmiş olup, köşe taşları ile kapı ve pencerelerinde kesme taşlara yer verilmiştir (Resim: 4.3). *Lento* ve söveleri hafif taşıntı yapan basık kemerli kapı ve pencerelerin kilit taşları öne çıkarılarak belirtilmiştir.

Günümüzde Sultançayırı'na bağlı bulunan ve salnamelerde *"*Kadı*"* olarak geçen (Mutaf, 1997:113) eski Kadıkırı köyü camii üzerindeki levhaya göre 1899'da inşa edilmiş, 2008'de

de tamir edilmiştir. Dikdörtgen planlı cami yığma taş şeklinde inşa edilmiş olup, hafif dışa taşırılan kapı ve pencereler ile köşelerde düzgün kesme taşlara yer verilmiştir (Resim: 4.4). Basık kemerli pencerelerin kilit taşları da öne çıkarılarak belirtilmiştir. Cepheleri profilli taş saçakla sonlanan caminin çöken kırma çatısı onarımlarda betonarme olarak yenilenmiştir.

Aziziye

İlçe merkezinin 6,4 km kadar güneyindedir. Susurluk Çayı kenarında yer alan köy hem 19. yüzyıl sonlarına ait salnamelerde (Muraf, 1997:113) hem de Kiepert'in haritasında geçmektedir.

Köy meydanında yer alan caminin (Resim: 5.1) kemerli giriş kapısının kilit taşının üzerinde Hicri 1318 (1900) tarihi verilmiştir. Beratında da aynı tarih verilmekle birlikte Sultan Abdülaziz tarafından yaptırıldığı belirtilmiştir. Ancak verilen tarih ile Sultan Abdülaziz'in saltanat yılları (1861-1876) tutmamaktadır. Buna göre cami ilk olarak Sultan Abdülaziz zamanında yaptırılmış, 1900 yılında büyük bir tadilat geçirmiş veya yenilenmiş olmalıdır. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı cami kaba yonu ve kesme taşla inşa edilmiştir. Düzgün kesme taş örgülü kapı ve pencereler basık kemerlidir. Önde, iki yanı kapalı bir son cemaat mekânı bulunur. Kuzeybatı köşesinde, kesme taşla inşa edilen tek şerefeli minaresi yer alır (bkz., Sözlü, 2022:435-437). Caminin haziresinde, ikisi okunabilen (Hicri 1310/ M 1893 ve Hicri 1340/ M 1922) dört adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır (Resim: 5.2).

Dereköy

İlçe merkezinin 4,5 km kadar kuzeydoğusunda, Susurluk Çayı yakınlarında yer alır. Salnamelerde adı geçmeyen köy Kiepert'in haritasında *"*Derelü*"* olarak gösterilmiştir. Köy içindeki Selvili Camii'nin (Resim: 5.3) inşa tarihi için beratında 1895 yılı verilmektedir. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin yığma taş şeklindeki duvarları sıvalıdır. Pencereler kemerli ve şevlidir. Bazı eklemelerle birlikte birkaç kez elden geçirildiği anlaşılan cami ibadete açıktır.

Köy mezarlığında, tarihleri Hicri 1212 (1798) ile Hicri 1237 (1822) arasında değişen 6 adet kitabeli mezar taşı ile amorf kara taş şeklinde eski mezarlar bulunmaktadır (Resim: 5.4).

Yahyaköy

İlçe merkezinin yaklaşık 9 km kuzeyindedir. Salnamelerinde adı geçmeyen köy (Mutaf, 1995:113) Kiepert'in 1890-92 tarihli haritasında *"*Yayakioi*"* şeklinde gösterilmiştir. Esasen bir Manav köyü olup sonradan Çerkezler ve Balkan muhacirleri de gelip yerleşmişlerdir.

Çerkez mahallesindeki cami, deposunda muhafaza edilen kitabesine göre Hicri 1217 (1802) tarihinde Hasan adlı biri tarafından yaptırılmıştır (Resim: 6.1). Günümüzdeki cami dikdörtgen planlı ve kırma çatılı olup kuzeybatı köşesinde bir minaresi bulunur (bkz., Sözlü, 2022:215-217). Yığma taş olduğu anlaşılan duvarlarda iki sıra halinde kemerli ve şevli

pencereler yer alır. Tavan *pasa*lı ahşap olup ortasında bir göbeğe yer verilmiştir. Günümüzde halen kullanılan cami 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında büyük oranda yenilenmiş veya onarılmış olmalıdır.

Muhacir mahallesinde yer alan caminin inşası için üzerindeki levhada 1908, beratında ise 1945 tarihi verilmiştir. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı cami beratında belirtilen tarihte yenilenmiş olmalıdır. Caminin kalın duvarları ile kemerli ve içe doğru şevli pencereleri ilk döneminin özelliklerini yansıtır. Caminin haziresinde, tarihleri Hicri 1285 (1868) ile Hicri 1342 (1924) arasında değişen 8 adet kitabeli mezar taşı yer almaktadır (Resim: 6.2).

Köyün mezarlığında tarihleri Hicri 1121 (1710) ile Hicri 1319 (1902) arasında değişen 9 adet kitabeli mezar taşı yer almaktadır (Resim: 6.3). Bunlardan bazılarının Kafkas muhacirine ait olduğu anlaşılmaktadır.

Köyden geçen Bandırma-Balıkesir Demir Yolu üzerinde bir istasyon binası bulunmaktadır (Resim: 6.4). Tek katlı ve beşik çatılı kagir bina, demir yolu ile birlikte 20. yüzyıl başlarında yapılmış olmalıdır.

Karapürçek

İlçe merkezinin 8 km kadar kuzeydoğusundadır. Köy meydanında yer alan caminin inşası için beratında 1908 tarihi verilmektedir. Yapının mimari özellikleri de bu dönemi yansıtmaktadır (bkz., Sözlü, 2022:479-481). Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı cami taş ve tuğla ile inşa edilmiştir (Resim: 7.1). Yığma moloz taş şeklindeki beden duvarlarında tuğla hatıllara, kapı ve pencereler ile köşelerde de kesme taşa yer verilmiştir. Pencereler sivri, kapı basık kemerli olup hafif dışa taşırılarak kilit taşları belirtilmiştir. Önüne sonradan bir son cemaat yeri eklenen caminin içerisi de büyük oranda yenilenmiştir.

Köyün hemen doğusundaki mezarlıkta tarihleri Hicri 1198 (1784) ile Hicri 1325 (1908) arasında değişen dört adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır (Resim: 7.2).

Beyköy

İlçe merkezinin 16,5 km kadar kuzeyindedir. Kiepert'in haritasında da *"*Beykiöi*"* olarak gösterilmektedir. Köyün 1964 depreminde yıkılan eski caminin mermer kitabesi yenilenen caminin doğu duvarına yerleştirilmiştir (Resim: 7.3). Kitabeye göre eski cami, Muhyiddin Paşa Hazretleri'nin validesi Hâce Fatıma Şerife Hanım tarafından Hicri 1322 (1905) yaptırılmıştır.

Köy mezarlığında bir adet kitabeli taş ile amorf kara taşlar şeklinde eski mezarlar mevcuttur. Hicri 1349 (1931) tarihli mezar taşı Beyköylü İsmail Ağa'nın kızı Hatice Hanım'a aittir.

Okçugöl

İlçe merkezinin 16 km kadar kuzeyinde, Bandırma-Susurluk Yolu üzerinde yer alır. Köy, Kiepert'in haritasında *"*Beylik*"* olarak verilmiştir. Köyün camisi yenidir. Tescilli olan mezar-

lıkta da günümüz itibariyle kitabeli taş bulunmamaktadır. Köy içinden geçen Bandırma-Balıkesir Demir Yolu üzerinde eski istasyon binaları yer (Resim: 7.4). İlçe merkezindekilerle benzer nitelikteki bu yapılar da 20. yüzyıl başarında inşa edilmiş olmalıdır.

Ilıcaboğazı

İlçe merkezinin yaklaşık 19,5 km kuzeyindedir. Kiepert'in 1890-1892 tarihli haritasında *"*Hammâm*"* adıyla gösterdiği köyde, 16. yüzyıla tarihlendirilen bir kaplıca hamamı bulunmaktadır (Sözlü, 2014:503). Hamam, tonozlu bir giriş ile ortasında havuzun bulunduğu kubbeli sıcaklık mekânından oluşmaktadır. Moloz taşla inşa edilen hamamın kubbe ve kemerlerinde tuğla kullanılmıştır. Yakın zamanda restore edilen hamam günümüzde de kullanılmaktadır (Resim: 8.1).

Köyün 2,5 km kadar güneybatısında, Muradiye'ye giden köy yolu üzerinde kitabeli bir çeşme yer alır (Resim: 8.2). Tek yüzlü çeşme yarım daire kemer nişli olup, kemer alınlığı ile kemer üstünde mermer kitabeler bulunmaktadır. Kitabelere göre çeşme Hicri 1276 (1860) tarihinde Hacı İbrahim Ağa tarafından yaptırılmış, Hicri 1327 (1910) yılında da Hacı İsmail tarafından tamir ettirilmiştir.

Çeşmenin 150 m kadar batısında, köy yolunun hemen kuzeyinde eski bir köprü yer almaktadır (Resim: 8.3). Tarlalar arasında kalan harap vaziyetteki köprünün yedi kemer gözlü olduğu anlaşılmaktadır. Kaba yonu taş kaplama şeklinde moloz taş dolgulu köprünün kemerlerinde tuğla kullanılmıştır. Tarihi bilinmeyen köprü, malzeme ve teknik bakımından Erken Osmanlı Dönemi'nin özelliklerini göstermektedir.

Kepekler

İlçe merkezinin 18,7 km kadar kuzeyindedir. 19. yüzyıl salnamelerinde adı geçmeyen köy, Kiepert'in haritasında *"*Kiöpekler*"* şeklinde gösterilmiştir. Köy mezarlığında, Hicri 1320 (1903) ve Hicri 1329 (1911) tarihli iki adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır (Resim: 8.4). Üzerlerindeki ifadelerden Çerkez oldukları anlaşılmaktadır.

Göbel

İlçe merkezinin yaklaşık 11,5 km kuzeyindedir. Eskiden bir bucak olan Göbel, Kiepert'in haritasında *"*Kiöbel (Giaurkiöi)" olarak gösterilmiştir.

Köydeki Çarşı Camii (Resim: 9.1), beratına göre Göbel halkı tarafından 1920'de Uzeyir Usta'ya yaptırılmıştır. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin kesme taş şeklindeki köşe taşları ile kemerli pencereleri hafif dışa taşırılarak belirtilmiş olup kemer kilit taşları da öne çıkarılmıştır. Bazı köşe taşları üzerinde ay-yıldız motifi bulunur. *Harim*, ortada bir göbeğe yer verilen *pasa*lı ahşap tavanı ve ay-yıldız motifli mihrabıyla dikkati çeker.

Köyde, 20. yüzyılın başlarından kalma bir un fabrikası bulunmaktadır (Resim: 9.2). Bir avlu içindeki iki ve üç katlı yapılardan oluşan değirmen inşasında taş, tuğla ve ahşap kulla-

nılmıştır. Zeminler renkli *karosiman* döşelidir. Birtakım yenilemelerle birlikte yakın zamana kadar kullanıldığı anlaşılan fabrikanın bazı unsurları halen yerinde mevcuttur.

Köyün eski mezarlığında, Hicri 1314 (1897) ve Hicri 1318 (1901) tarihli iki adet kitabeli mezar taşı mevcuttur (Resim: 9.3).

Muradiye

İlçe merkezinin 15 km kadar kuzeyindedir. Köy mezarlığında tarihleri Hicri 1330 (1912) ile Hicri 1340 (1922) arasında değişen dört adet kitabeli taş ile amorf kara taş şeklinde eski mezarlar mevcuttur (Resim: 9.4). Üzerlerindeki ifadelerden, bazılarının Vardar ve Siroz'dan gelen Çerkezler oldukları anlaşılmaktadır.

Köyün yaklaşık 2,2 km güneyinde yer alan Tatarlık Mevkii'ndeki sit bölgesinde Roma ve Geç Osmanlı Dönemi'ne ait seramiklere rastlanılmaktadır.

Yağcıköy

İlçe merkezinin 6,6 km kadar kuzeybatısındadır. Köy içindeki cami (Resim: 10.1), beratına göre 1903 yılında Hacı Şefik tarafından Ali Usta'ya yaptırılmıştır. Cami dikdörtgen planlı ve kırma çatılı olup kuzeybatı köşesinde minaresi bulunur. Yığma taş olduğu anlaşılan duvarları sıvalıdır. Cepheleri üstten kademeli tuğla kirpi saçak kuşatır. Pencereler kemerlidir. Düzgün kesme taşla teşkil olunan giriş kapısı kemerli olup kilit taşı öne çıkarılarak belirtilmiştir. Caminin içerisi büyük oranda yenilenmiştir.

Köy meydanındaki eski çeşme betonarme olarak yenilenmiş, eski çeşmenin kitabesi de bunun üzerine yerleştirilmiştir (Resim: 10.2). Kısmen beton içinde kalan kitabe tam olarak okunamamaktadır.

Söğütçayırı

İlçe merkezinin 6 km kadar güneybatısındadır. 19. yüzyıl sonlarına ait salnamelerde de aynı isimle geçen köy Kiepert'in haritasında "Yürük kiöi" olarak gösterilmiştir. Köyde, mezarlıktaki Hicri 1228 (1813) ve Hicri 1337 (1919) tarihli iki adet kitabeli mezar taşı dışında herhangi bir kültür varlığına rastlanılmamıştır (Resim: 10.3).

Söve

İlçe merkezinin 10 km kadar kuzeybatısındadır. Eski bir Yörük köyü olup daha sonra Bulgaristan'dan gelen muhacirlerin yerleştiği ifade edilen köyün eski mezarlığındaki bir adet kitabeli mezar taşından başka herhangi bir kültür varlığına rastlanılmaz. Tam olarak okunamayan Hicri 1104 (1693) tarihli mezar taşı, Susurluk bölgesindeki tespit edilebilen en eski örneği teşkil etmektedir (Resim: 10.4).

Babaköy

İlçe merkezinin 12,8 km kadar kuzeybatısında yer alır. Salnamelerde de aynı isimle geçen köy (Mutaf, 1997:113), Kiepert'in haritasında "Yürükkiöi" olarak gösterilmiştir. Köy içindeki cami (Resim: 11.1), beratına göre 1933 yılında halk tarafından yaptırılmıştır. Tamamen kesme taşla inşa edilen minaresi, kaidesindeki taş süslemeleriyle dikkati çeker. Kitabeli taşın bulunmadığı köy mezarlığında Bizans çifte sütunlarına rastlanılır.

Caminin biraz ilerisinde iki katlı ve kırma çatılı eski bir ev yer alır (Resim: 11.2). Ahşap hatıllı yığma taş şeklinde inşa edilen evin ön cephesi tamamen ahşaptır. Ortadaki çift kanatlı ahşap kapı oyma süslü kapı tokmaklarıyla dikkati çeker. Giriş üzerindeki gömme balkon ferforje şeklinde dekoratif korkuluğa sahiptir. Geleneksel nitelikteki pencereler kafeslidir. Tarihi bilinmeyen evin 19. yüzyıl sonlarına ait olduğu sanılmaktadır.

Günaydın

İlçe merkezinin 8 km kadar kuzeybatısındadır. Eski bir Manav köyü olup daha sonra Gürcülerin gelip yerleştiği ifade edilen köyün Yukarı Cami avlusunda iki adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır (Resim: 11.3). Hicri 1317 (1900) ve Hicri 1324 (1907) olan mezar taşlardan birinin Batum muhacirlerinden Ali Ağa'ya diğerinin de Sürmene kazasından Beşir Efendi'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Bunların torunları olduklarını söyleyen köy sakinleri eski caminin yıkılarak yerine şimdiki caminin yapıldığını ifade etmekteler.

Balıklıdere

İlçe merkezinin yaklaşık 4,5 km kuzeyindedir. Köy mezarlığındaki Hicri 1329 (1911) tarihli kitabeli bir mezar taşından başka kültür varlığına rastlanılmaz (Resim: 11.4).

Demirkapı

İlçe merkezinin yaklaşık 13,4 km güneybatısındadır. Bandırma-Susurluk Yolu üzerinde yer alan köy, 19. yüzyıla ait salnamelerde "Demirkapı'da Hamidiye" (Mutaf, 1997:113), Kiepert'in haritasında "Tchinarly" olarak geçmektedir. Köyde iki cami ile bir konak ve çeşme bulunmaktadır. Yayınlarda bahsi geçen hana (Cuinet, 1894:267; Hasluck, 1910:136-137) dair ise herhangi bir bilgi ve veriye ise ulaşılamamıştır.

Köydeki Çarşı Camii (Resim: 12.1) üzerindeki kitabelere göre Hicri 1311 (1894) yılında yaptırılmıştır. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin kuzeybatı köşesinde minaresi bulunur (bkz., Sözlü, 2022:331-333). Sıvalı olan caminin köşeleri ile saçak ve pencerelerinde kesme taş kullanıldığı görülür. Hafif dışa taşırılan yarım daire kemerli kapı ve pencerelerin kilit taşları belirtilmiştir. İçerisi büyük oranda yenilenmekle birlikte özgün mihrabı süslemeleriyle dikkati çeker. Kuzeybatı köşede kare kaide üzerinde yükselen tek şerefeli minare tamamen kesme taşla inşa edilmiştir. İbadete açık olan cami genel itibariyle dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Caminin bir haziresi bulunmakta olup, tarihleri Hicri 1321 (1904) ile Hicri 1337 (1919) arasında değişen 5 adet kitabeli mezar bulunmaktadır.

Üzerindeki levhada 1912 tarihi verilen Yukarı Mahalle Camii beratında tarih verilmeden köy halkı tarafından yığma taş olarak yaptırıldığı belirtilmektedir. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin birçok kez elden geçirildiği anlaşılmakla birlikte yığma taş şeklindeki kalın duvarları ve kemerli pencereleri ilk döneminin özelliklerini yansıtmaktadır (Resim: 12.2).

Çarşı Camii'nin biraz kuzeydoğusunda yer alan konak günümüzde metruk durumdadır (Resim: 12.3). İki katlı ve kırma çatılı konağın alt katı taş, üst katı ahşap olarak inşa edilmiştir. Ahşap ön cephede üst kat çıkma yapmaktadır. Kemerli bir kapıdan girilen konakta iç sofalı plan şeması kullanılmıştır. Tavanlar ahşap ve *pasa*lıdır. Tarihi bilinmeyen konağın 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarına ait olduğu sanılmaktadır.

Çeşme (Resim: 12.4), köyün yaklaşık 2 km güneydoğusunda, Bandırma-Susurluk Yolu üzerindedir. Üzerindeki kitabeye göre Halid Bey tarafından Hicri 1309 (1892) tarihinde yaptırılan çeşme, Hicri 1358'de (1940) Mehmet Vehbi Bolak tarafından yenilenmiştir. Tek cepheli ve kaş kemer nişli çeşmenin eski kitabesi yan duvarına yerleştirilmiştir.

Yıldız

İlçe merkezinin 12,7 km kadar güneyinde, Susurluk Çayı kenarında yer alır. Eski adı *"*İldiniz*"* olan köy (Mutaf, 1997:113) Kiepert'in haritasında *"*Yildiz*"* olarak geçmektedir.

Köy mezarlığında (Resim: 13.1) tarihleri Hicri 1308 (1891), Hicri 1337 (1919) ve Hicri 1340 (1922) tarihli olmak üzere 3 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır. Köyün iki camisi ise yenidir.

Köyün yaklaşık 3,8 km kuzeybatısında, Babaköy yol sapağında bir yapı kalıntısı yer almaktadır (Resim: 13.2). Bir su yapısına ait olduğu anlaşılan kalıntının, Kurtuluş Savaşı sonrası terkedilen, yabancılara ait boraks maden işletmesinin su deposu olduğu ifade edilmektedir.

Bunların dışında, köyün 4 km kadar kuzeydoğusundaki ormanlık Ilıca Mevkii'nde hamam olarak tescillenen yapı kalıntısı bulunmaktadır (Resim: 13.3). Bir ılıca yanındaki yapı kalıntısının kireç harçlı moloz taş duvarlı olduğu görülmekle birlikte yapının niteliği hakkında fikir verecek durumda değil. Ancak, sıcak su kaynağı yanındaki yapının, belirtildiği gibi Orta Çağ'a ait bir kaplıca hamamına ait olması muhtemeldir.

Paşaköy

İlçe merkezinin 9 km kadar batısındadır. Köy, 19. yüzyıl sonlarına ait salnamelerinde de aynı isimle geçmektedir (Mutaf, 1997:113). Köy ahalisinin ifadesine göre eski bir Rum köyü olup sonradan Manav Türkleri yerleşmiştir. Köy içinde ayazma denilen bir su kaynağı ile yakınındaki hamam yeri denilen yerde yapı kalıntısı bulunmaktadır. Su kaynağı günümüzde betonarme havuz bulunmakta olup eskiye dair bir iz yoktur. Hamam yerindeki duvar kalıntıları da yapının niteliği hakkında bir fikir vermekten uzaktır.

Kilise yeri denilen yerde de birkaç parça tuğla ve kiremit ile seramik parçaları görülmekle birlikte kiliseye dair bir ize rastlanılmamıştır. Bir yayında bahsi geçen (Belke, 2020:640) çifte sütun gibi Bizans mimari parçaları da bulunamamıştır.

Alibey

İlçe merkezinin 10,8 km kadar güneybatısında yer alır. 19. yüzyıl sonlarına ait salnamelerde aynı isimle geçen (Mutaf, 1997:113) köyün camisi için üzerindeki levhada 1919 tarihi verilmekle birlikte yeni ekler yapılarak büyük oranda yenilendiği anlaşılmaktadır. Köy mezarlığında (Resim: 13.4), Hicri 1326 (1909) ve Hicri 1342 (1924) tarihli iki adet kitabeli mezar taşı mevcuttur.

Gökçedere

İlçe merkezinin 15 km kadar güneybatısındadır. Köy, 19. yüzyıl salnamelerinde de aynı isimle geçmektedir (Mutaf, 1997:113). Köy mezarlığında (Resim: 14.1), tarihleri Hicri 1226 (1812) ile Hicri 1344 (1926) arasında değişen 4 adet kitabeli mezar taşı yer almaktadır. Bunların dışında, amorf kara taşlar şeklindeki eski mezarlar ile bir de Bizans çifte sütunu bulunur (Resim: 14.2). Köy içindeki çeşmenin inşasında da korkuluk levhası gibi Bizans devşirmeleri kullanılmıştır (Resim: 14.3).

Köyün 600 m kadar kuzeyinde bir su değirmeni kalıntısı yer alır (Resim: 14.4). Sadece temel duvarları ile bazı mekanik aksamları kalan değirmenin moloz taş, ahşap ve kerpiçle inşa edildiği anlaşılmaktadır. 19. yüzyılın sonlarına ait olması muhtemeldir.

KAYNAKÇA

Atam, Şenay. (2020). Vital Cuinet'e Göre XIX Yüzyıl Sonlarında Balıkesir'in İdari, Demografik Sosyo-Ekonomik Yapısı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (4), s.369-392.

Belke, Klaus. (2020). Bithynien und Hellespont, *Tabula Imperii Byzantini 13*, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.

Cuinet, Vital. (1894). *La Turquie d'Asie, Géographie Administrative Statistique Descriptive et Raisonnée de L'Asie Mineure*, vol. IV. Paris: Ernest Leroux.

Çal, Halit. (1990). Türkiye'de Cumhuriyet Devri Taşınmaz Eski Eser Tahribatı ve Sebepleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 34 (1-2), s.353-378.

Hasluck, F. William. (1910). *Cyzicus*. Cambridge: Cambridge University Press.

İlgürel, Müzteba. (1992). Balıkesir. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 5. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, s.12-14.

Kiepert, Heinrich. (1892). *Map of the western part of Asia Minor*. Berlin: Verlag von Dietrich Reimer.

Köç, Ahmet. (2018). Bandırma Kazası'nın İzmir-Kasaba Demiryolu Hattına Bağlanması. *Antik Çağ'dan Cumhuriyet'e Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi*. Bursa: Bandırma Belediyesi Kültür Yayınları, s.371-386

Mutaf, Abdülmecit. (1997). *Salnâmelerde Karesi Sancağı (1847-1922)*. Balıkesir: Zağanos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.

Öden, Z. Günal. (1999). *Karası Beyliği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Sözlü, H. (2022). *Balıkesir'de Türk-İslam Dönemi Eserleri*. Balıkesir: Balıkesir Büyük Şehir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları.

Strabon. (2015). *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: Kitap XII-XIII-XIV*), (Çev: A. Pekman). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı (1925). *Karesi Vilâyeti Tarihçesi*. İstanbul: Hüsn-i Tabîat Marbaası.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Wiegand, Theodor. (1904). Reisen in Mysien. *Extrait des Athen Mitteilungen*. Athen, s.254-339.

EKLER

Harita 1: Susurluk bölge haritası.

Resim 1: Susurluk ilçe merkezi.

Resim 2: İlçe merkezi ve Ömerköy.

Resim 3: Ömerköy.

Resim 4: Sultançayırı.

Resim 5: Aziziye ve Dereköy.

1. Yahyaköy, cami kitabesi.
2. Yahyaköy, Muhacir Mahalle Camisi hazıresi.
3. Yahyaköy, mezarlık.
4. Yahyaköy, istasyon binası.

Resim 6: Yahyaköy.

1. Karapürçek, cami.
2. Karapürçek, mezarlık.
3. Beyköy, cami.
4. Okçugöl, istasyon binası.

Resim 7: Karapürçek, Beyköy ve Okçugöl köyleri.

Resim 8: Ilıcaboğazı ve Kepekler.

Resim 9: Göbel ve Muradiye köyleri.

Resim 10: Yağcıköy, Söğütçayırı ve Söve köyleri.

Resim 11: Babaköy, Günaydın ve Balıklıdere köyleri.